

НАЙОПТИМАЛЬНІША ВИБОРЧА СИСТЕМА ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано особливості виборчих систем, випробуваних за роки незалежності України, з'ясовано їх переваги та недоліки. Запропоновано думку щодо найбільш оптимальної виборчої системи для сучасної України та шляхів її вдосконалення.

Аннотация. Проанализированы особенности избирательных систем, испытанных за годы независимости Украины, выяснены их преимущества и недостатки. Предложено мнение относительно наиболее оптимальной избирательной системы для современной Украины и путей ее совершенствования.

Annotation. The features of electoral systems which were tried over the years of Ukraine's independence are analyzed, their advantages and disadvantages are cleared up. The most appropriate electoral system for modern Ukraine and ways of its improvement have been proposed.

Ключові слова: вибори, виборче законодавство, мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система, мішана виборча система.

Існують три основні виборчі системи: мажоритарна, пропорційно-мажоритарна (змішана) та пропорційна. Кожна з цих систем має свої переваги та недоліки. Стосовно мажоритарної системи можна стверджувати, що вона найбільшою мірою відповідає конституційним виборчим правам громадян, закріпленим у чинній редакції Конституції України. Про це свідчить системний аналіз статей 5, 21, 22, 69, 71, 76, 103, 141 Конституції України, якими закріплюються необмежені активні та пасивні виборчі права громадян та принцип проведення виборів на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Що ж до змішаної та пропорційної систем, то такі системи сприяють політичній структуризації суспільства, однак значно обмежують конституційні права громадян вільно обирати саме депутатів. Україна за роки незалежності випробувала всі три виборчі системи – від мажоритарної до пропорційної. На жаль, отриманий досвід не завжди ретельно вивчався, а тому пропозиції щодо вибору або вдосконалення цих систем не були досить обґрунтовані [1, с. 4]. Постає питання: яка ж виборча система є найоптимальнішою для сучасної України?

У різних країнах запроваджено різні виборчі системи. Україна не може копіювати їх досвід без аналізу відповідності цих систем до чинних законів і Конституції. Незважаючи на те, що світові виборчі системи склалися та відпрацьовувались століттями, вони не позбавлені певних недоліків.

Останній закон "Про вибори народних депутатів" від 17 листопада 2011 року [2] ствердив в Україні змішану систему: 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, 225 депутатів – за мажоритарною системою відносною більшості в одномандатних виборчих округах. Спробуємо проаналізувати, наскільки дана система є оптимальною для українських реалій.

Вихідна точка при визначенні виборчої системи – суспільний і політичний контекст конкретної держави, тобто існуюча партійна система, наявність чи відсутність національних, релігійних протиріч, розміри держави тощо. Так, пропорційна виборча система є прийнятною для порівняно невеликих держав, мононаціональних та монорелігійних. Недоліком цієї системи є те, що при закритих списках можливе використання "технології паротягу", коли на перших позиціях виборчого списку ставляться популярні особи, які потім відмовляються від своїх мандатів, в результаті чого в парламент потрапляють нікому не відомі особистості з кінця списку. Також, якщо партійні списки "закриті" і виборці голосують за весь список, то слабшає зв'язок між виборцями і їх виборними представниками. З іншого боку, мажоритарна система по своїй суті перешкоджає нормальному розвитку політичних партій та підходить для країн з двопартійною системою. Вона може призвести до невідповідності між числом виборців, які проголосували за партію, і кількістю отриманих нею депутатських мандатів [1, с. 4].

На підставі викладеного можна припустити, що змішана виборча система може бути оптимальною, оскільки вона здатна усунути недоліки інших двох: забезпечити механізм участі меншин, а також дати змогу громадянам висувати свої кандидатури під час виборчого процесу. І дійсно, світова практика демонструє ефективні взірці змішаної моделі.

Проблемою є те, що діючи змішану виборчу систему, що передбачена чинними виборчими законами України для місцевих та парламентських виборів [2], слід скоріше кваліфікувати як механічне поєднання двох не пов'язаних між собою виборчих систем – мажоритарної відносною більшості в одномандатних округах та пропорційної з єдиним закритим списком – які застосовуються для паралельних і незалежних між собою виборів половини складу представницького органу [4, с. 424]. До такого висновку можна дійти, порівнюючи виборчу систему України із змішаними системами, що застосовуються у державах Європейського Союзу, таких, як Німеччина, Естонія та Угорщина. Порівнявши їх, відразу можна побачити відсутність в українській виборчій системі інтегруючих елементів, які

б'єднали у цілість мажоритарну і пропорційну складові. Єдиною нормою, яка містить у поєднанні посилання на дві складові системи, є положення ч. 3 ст. 99 закону України "Про вибори народних депутатів України" 2011 р. [2]: "У разі якщо під час встановлення результатів виборів Центральна виборча комісія виявить, що особа обрана депутатом як за виборчим списком у загальнодержавному окрузі, так і депутатом у одномандатному окрузі, така особа вважається

визнання її такою, яка не набула депутатського мандата у загальнодержавному окрузі, та визначає обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати у виборчому списку відповідної партії”.

Для вдосконалення виборчої системи в Україні доцільно при внесенні змін до Конституції передбачити конституційне закріплення характеру виборчої системи, що збільшить її стабільність та зменшить ризики для маніпуляцій [3, с. 3].

Еволюція виборчої системи в країні ще продовжується. Потрібно обирати модель, яка відповідає інтересам держави й суспільства, та вдосконалювати її, враховуючи історичні, національні та інші особливості розвитку української державності.

Наук. керівн. Потоцька Ю. І.

Література: 1. Журавський В. С. Яка виборча система найоптимальніша для сучасної України? / В. С. Журавський // Голос України. – 2011. – № 94. – С. 4. 2. Про вибори народних депутатів України : Закон України // Офіційний вісник України. – 2011. – № 97. – С. 35–26. 3. Журавський В. С. Усовершенствование избирательной системы – залог политической стабильности общества / В. С. Журавський // Пенсионный курьер. – 2011. – № 19. – С. 3. 4. Ключковський Ю. Б. Чи є мішаною виборча система України? / Ю. Б. Ключковський // Право України. – 2012. – № 3. – С. 418–424.